

Eagarfhocal na hIrise

Ní thuigimid luach ruda go mbíonn orainn scaradh leis nó go bhfeicimid é ag feos ár gcomhair. Nuair a bhí timpeallacht ghlan shláintiúil againn, níor smaoinigh mórán againn ar a tábhacht. Mar gheall ar truailliú agus baol a scriosta, tá ceist na timpeallachta ar an gcloch is mó ar phaidrín go leor polaiteoirí. Scór bliain ó shoin, ní mórán cainte a dhéantaí ar cheist na teanga anseo i gConamara. Bhíodh ábhar cainte i bhfad níos spéisiúla ann agus ní raibh aon chosúlacht ar an scéal go raibh aon baol ann don Ghaeilge i gcroílár Chonamara. Ach is ceist mhór anois í, an mairfidh an Ghaeilge mar theanga phobail anseo i nDeisceart Chonamara. Níl aon mhaith dallamullóg a chur orainn féin. Tá an Ghaeilge ag dul i léig sa phobal seo agus is cás linn é sin.

Tharla an rud céanna leis na Báid Seoil. Scór bliain ó shoin, is beag an méid bád a bhí le feiceáil ag seoladh ar chósta Chonamara. Bí formhór na mbád a bhí in úsáid roimh an chogaidh, titithe, dóite nó díolta le stráinséirí. Ceapadh an uair sin nach ndéanfaí aon bhád seol nua i gConamara aríst go deo. Tá an taoille casta. I mbliana ag Féile Chuigéil bhí os cionn 20 bád seoil, idir Báid Mhóra, Leathbháid, Gleoiteoga agus Púcáin, dhá seoladh ag glún nua bádóirí, a thug leo ceard na seoltóireachta ó dhúchas. Tá traidisiún na mBád Seoil slán i gConamara. Ach bhí an traidisiún ag dul i léig sular dtáinig an athbheochan spéise. Is mar a chéile leis an Ghaeilge anseo i gConamara. Os rud é go bhfuil sí dhá díothú, tuigtear anois a tábhacht.

Is pobal faoi leith Gaeltacht Chonamara, mar go bhfuil a theanga áitiúil féin ag an bpobal seo. Cheap daoine go mb'uafásach an laineis orainn an Ghaeilge, uair amháin, nuair nach raibh againn ach í agus gá le cuid mhór againn aghaidh a thabhairt ar Shasana, Boston, Baile Átha Cliath nó fiú Gaillimh féin. Tá neart Béarla anois ag muintir Chonamara agus sin mar is ceart é a bheith. Mar gheall ar éifeacht na teilifíse, tógann páistí na Gaeltachta an Béarla leo go héasca. Ní gá níos mó, aon imní a bheith ar thuismitheoirí faoi easpa Béarla a bheith ag a gcuid gasúir. Ag an am céanna sí an chontúirt atá ann, mar nach bhfeiceann gasúir atá dhá dtógáil le Gaeilge, cláracha teilifíse sa teanga áitiúil, go gceapann siad dá bharr sin nach bhfeileann an Ghaeilge dóibh, mar theanga spraí eatarthu féin.

B'uafásach an chailliúint dhúinn an Ghaeilge, mar ghnáth-theanga cumarsáide i nDeisceart Chonamara. Táimid in aon muid féin a chur in iúl i measc ár muintire féin níos éascaí agus níos deisbhéalaí sa teanga sin. Táimid níos láidre mar phobal, bíodh muid sa mbaile nó ag saothrú ár mbeatha thar lear. Táimid níos cínnte cé muid féin agus tá cúis bróid againn go bhfuil ár dteanga áitiúil féin againn. Tá saibhreas cultúir i gConamara fite fuaite leis an teanga áitiúil, saibhreas nach bhfuil le fáil i mórán áiteacha eile san tír, ná go

deimhin san Eoraip. Tá PLÉARÁCA CHONAMARA '91 ann leis an saibhreas cultúir atá beo sa phobal i gcónaí a cheiliúradh, agus ag an am céanna, a mheabhru do dhaoine go bhfuil an saibhreas seo i gcontúirt mhór mura gcuirtear áiseanna ar fáil dúinn, sa gcaoi is go mbeidh muid in ann an dúchas atá againn a thabhairt don chéad ghlúin eile.

"... Tá pobal Dheisceart Chonamara dúisithe. Níl muid sásta níos mó le easpa seirbhísí, droch bhóithre, easpa fostaíochta sa mbaile. Níl muid sásta ach oiread go ndéanfadh tuarascáil, a scríobhadh le haghaidh Bhord na Gaeilge, muid a mhaslú mar a rinne tuarascáil Uí Eithir ..."

Níl muid ag iarraidh an Ghaeilge a choinneáil beo i gConamara, ar mhaithe le deontaisí a tharraingt - ta pobail Gaeltachta a d'eirigh as an nGaeilge, i bhfad ó shoin, ag tarraingt na ndéontas céanna is atá muide i dteideal a fháil. Níl muid ag iarraidh an Ghaeilge a leathnú ar fud na hÉireann, cé nach locht linn éinne atá ag plé leis an obair sin. Níl muid ach oiread ag iarraidh go mbeadh muid teoranta le Gaeilge ná le Gaelachas. Táimid ag iarraidh fáil a bheith againn ar chultúr na hÉireann agus ar chultúr an domhain mhóir trí mheán an Bhéarla. Sí an Ghaeilge an teanga áitiúil atá againn. Baineann an Ghaeilge linne i mbealach nach mbainfidh sí go deo le "Gaeilgeoirí" a d'fhoghlaim an Ghaeilge agus a bhfuil sí mar chineál caitheamh aimsire acu.

Pobal dhá theangach atá i nDeisceart Chonamara. Tá teanga amháin againn, an Ghaeilge, le úsáid eadrainn féin, bíodh muid sa mbaile nó i gcéin. Tá teanga eile ar ár dtail le úsáid leis an saol taobh amuigh. Ní eisceacht muide. Tá 40 milliún duine ag maireachtáil san Eoraip i bpobail dhá theangach. Mar phobal dátheangach tá riachtanais speisialta againn. Ró-fhada, ligeamar do Ghluaiseacht na Gaeilge, labhairt ar ár son faoi cúrsaí teanga, ach ní hí an Gaeltacht ach an Ghaeilge is cás le Conradh na

Gaeilge, Bord na Gaeilge, Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge agus na heagraíochtaí eile atá páirteach sa Ghluaiseacht sin, dá fheabhas iad. Dá mba Spáinnis nó 'Conamaraí' an teanga áitiúil anseo i gConamara ní bheadh spéis dá laghad ag Gluaiseacht na Gaeilge ionainn, cé go mbeadh an teanga sin chomh tábhachtach céanna dúinne is atá an Ghaeilge agus bheadh an imní céanna orainn, dá mbeadh sí i gcontúirt. Caithfidh deileál leis an bhfadhb teanga atá againn ar ár dtéarmaí féin. Caithfidh labhairt ar ár son féin, go neamhleithscéalach. Níl pobal Dheisceart Chonamara ag iarraidh an Ghaeilge a aithbheochaint go náisiúnta ach táimid ag iarraidh an teanga áitiúil a fuaireamar mar oidhreacht bheo a thabhairt don chéad ghlúin eile, leis an saol a dhéanamh níos spéisiúla, níos saibhre agus níos rathúla dhóibh.

Tá pobal Dheisceart Chonamara dúisithe. Níl muid sásta níos mó le easpa seirbhísí, droch bhóithre, easpa fostaíochta sa mbaile. Níl muid sásta ach oiread go ndéanfadh tuarascáil, a scríobhadh le haghaidh Bhord na Gaeilge, muid a mhaslú mar a rinne tuarascáil Uí Eithir. Níl muid sásta go mbeadh lucht údarais agus lucht gnó, ag diúltú aitheantais don teanga phobail ina gcuid fograíochta ar fud an cheantair. Níl muid sásta glacadh leis go mbeadh sagart i nGaeltacht Chonamara ag iarraidh an nósmaireacht teanga sa séipéal a athrú in aghaidh toil an phobail.

Níl sé sásúil go mbeadh múinteoirí iarbhunscóile, atá ag fáil airgead breise le múineadh inár scoileanna trí mheán na Gaeilge, ag úsáid leithscéal na dtéacsleabhar le múineadh trí Bhéarla. Más féidir múineadh i mBéal Feirste nó i mBaile Átha Cliath trí Ghaeilge, is féidir an rud céanna a dhéanamh i nGaeltacht Chonamara. Níl sé sásúil breitheamh a bheith i bhfeidheal na gcúirteanna i gConamara, nach bhfuil sásta, nó in ann obair na cúirte a reachtáil trí Ghaeilge. Níl sé sásúil ach an oiread go mbeadh Gardaí curtha go stáisiún i gConamara nach bhfuil ar a gcumas a chuid gnaithe a dhéanamh go huile agus go hiomlán trí mheán teanga an phobail. Níl muid sásta nach bhfuil aon pháipéar pobail againn inár dteanga féin, ó fuadaíodh deontas an pháipéir AMÁRACH le ANOIS a thabhairt ar an saol. Ní Teilifís Ghaeilge, a bheadh chomh stáilaithe leis na hirisí Gaeilge atá uainn ach Teilifís Gaeltachta a léireoidh beocht agus nádúr na bpobal atá ag úsáid na Gaeilge ó mhaidin go faoithin ar feadh a saoil. Is mionlach teanga muid sa tír seo. Tá sé thar am againn ár gcearta teanga chomh maith le cearta eile a éileamh go glórmhar, de réir riachtanais na Gaeltachta, sular mbeidh sé ró-dheireannach. •